

FOLKBIBLIOTEKEN UNDER NYLIBERALISMENS HÖST

Att folkbiblioteket är en institution som både påverkar och påverkas av sin omgivning är något som är svårt att bestrida. Sedan 1900-talets slut har en nedmontering av välfärden pågått i mer eller mindre accelererad takt. Folkbiblioteken utvecklades och etablerades i sin nuvarande form under välfärdsreformernas gyllene år. Vad får nedmonteringen för konsekvenser för verksamheten?

Efter 1973 års internationella finanskris, då ett paradigmskifte ägde rum och en övergång från en keynesiansk finanspolitik till dagens nyliberala påbörjades, har de stora välfärdsprojekten upphört. Ett resultat av välfärdssamhällets uppgång, fall och återkomst i en nyliberal tappning har lett till att klassammansättningen förändrats. Vi ser nu att en del av arbetarklassen är etablerad, med ganska goda materiella villkor. Den andra delen är utförsäkrad, arbetslös, osäkert anställd, och består av individer som knappt ens kan få tag i en bostad i mer än några månader i taget. Klyftan däremellan är stor och blir större. Borgerliga politiska projekt som exempelvis Nya moderaterna kan genom denna splittring bygga nya allianser mellan den etablerade delen av arbetarklassen och kapitalet. Samtidigt bygger den etablerade arbetarklassens relativa välstånd på lån — precis som hela vårt samhälleliga välstånd i stor utsträckning gör. Vad vi ser i Europa idag, är hur bygget börjar krackelera — skulderna ska krävas in. Och det sägs att vi inte längre har råd med välfärden som nu ska villkoras, säljas ut, nedmonteras och förvandlas till en pseudomarknad.

Den situation som jag redogjort för ovan — nedmonteringar i välfärden, ökande sociala och ekonomiska klyftor samt en stor grupp medborgare i behov av såväl skyddsnät som möjligheter — är verkligheter som vi på svenska folkbibliotek måste förhålla oss till och finna vår roll i.

Ett havererat skolväsen där likvärdigheten värderas allt mindre och betydelsen av vilken skola du går på blir allt större (vilket Skolverket rapporterade 2012), leder också oundvikligen till större kunskapsklyftor. Elever som går ut ur skolan med helt olika bagage och förutsättningar är potentiella deltagare i folkbibliotekens folkbildnings- och läsfrämjande projekt.

En globaliserad värld med stor in- och utflyttning mellan den rika och fattiga världen kombinerad med en ökad bostadssegregation, ökar klyftorna mellan rika och fattiga delar av Sverige. Bara i samma stad kan klyftorna mellan olika stadsdelar vara dramatiska. Här kan det verkligen vara relevant att prata om centrum och periferi.

Samtidigt har vi sett en teknisk utveckling som förändrat sättet vi delar kunskap och information, och möjliggör nya sätt att konsumera kultur. Internet, smartphones, sociala medier, surfplattor och de system, varor och tjänster som kan komma att ersätta dem har gett oss anledning att tala om en förändring som motsvarar Gutenbergs tryckpress. Tillgången till den nya tekniken är dock ojämnt fördelad och tekniken i sig är sårbar.

Den nya tekniken och klyftan mellan dem som har tillgång och förståelse för den och de som inte har det skapar ett fragmentiserat mediaklimat som ställer nya krav på hur folkbiblioteken ska jobba. Vi ska kunna tillgodose behoven hos låntagaren som vill ladda ner en e-bok med den senaste tekniken såväl som den vuxne analfabeten som inte har digital kompetens eller ens någon förmåga att alls tillgodogöra sig texter.

I Europa växer sociala och ekonomiska klyftor när politiken monterar ner lokala skyddsnät. Det lokala folkbiblioteket, de som fortfarande finns kvar, präglas givetvis av denna nedmontering. Folkbiblioteket är ett öppet fysiskt rum som ofta får en kompensande funktion; det är ack så viktigt men också utmanande att upprätthålla vår verksamhet – för djupa klyftor mellan dem som har och inte har leder till ett osynliggörande av dem som behöver oss mest!

Frågan är hur vi förhåller oss till folkbibliotekets kompensande effekt i ett nedmonterat välfärdssamhälle med ökande klyftor? Hur kommunicerar vi den här situationen till allmänheten och inte minst till dem som fattar besluten om vår verksamhet? Hur uppdaterar vi vårt folkbildningsuppdrag till de nya förutsättningarna?

Tobias Willstedt

Detta verk är licensierat under Creative Commons Erkännande-Ickekommersiell-Inga bearbetningar 2.5 Sverige licens. För att se en kopia av denna licens, besök <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.5/se/> Verket har publicerats i www.globalarkivet.se.